

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ปัจจุบันมีแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันอยู่มากมาย ผู้วิจัยจึงสนใจนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการจัดการทรัพยากร เพื่อประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่งทะเล
  - 1.1 ความหมายทรัพยากรชายฝั่งทะเล
  - 1.2 สถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร
  - 2.1 ความหมายการจัดการ
  - 2.2 การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
3. แนวคิดชุมชนกับการจัดการทรัพยากร
  - 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน
  - 3.2 สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
4. แนวคิดการบริหารจัดการ
  - 4.1 ความหมายของการบริหาร
  - 4.2 กระบวนการการบริหารจัดการ
5. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
6. บริบททั่วไปของชุมชน
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิด

แนวคิดหลักข้างต้นจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรชายฝั่งสัตว์น้ำโดยชุมชน โดยแต่ละแนวคิด ทฤษฎี มีรายละเอียดดังนี้

#### 1. ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่งทะเล

สุวรรณยา ธรรมอภิพล (2555, น. 9) ประเทศไทย มีชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางยาวประมาณ 3,148 กิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัดในประเทศไทย โดยแบ่งเป็นชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่ 17 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส รวมระยะทางยาวประมาณ 2,055 กิโลเมตร และชายฝั่งทะเลอันดามัน มีจุดเริ่มต้น ตั้งแต่ปากแม่น้ำกระบือ จังหวัดระนอง ลงไปทางทิศใต้ถึงจังหวัดสตูล รวมเป็นระยะทางยาวประมาณ 1,093 กิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดตรัง จังหวัดระนอง และจังหวัดสตูล

สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ม.ป.ป.) โดยตลอด ความยาวของชายฝั่งมีทรัพยากรชายฝั่งและป่าชายเลนขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นกระจายตามภูมิประเทศต่างๆ เช่น อ่าว ปากแม่น้ำ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน มีเนื้อที่ป่าชายเลนมากที่สุด ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนในประเทศไทย ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์มากถึง 2.3 ล้านไร่ และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งการเป็นแหล่งอาหาร และแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิดเป็นฉากรักษาคลื่นลมและพายุ ซึ่งช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลม ปกป้องการกัดเซาะชายฝั่ง และช่วยในการดักจับตะกอนด้วย นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าต่อมนุษย์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งด้านการประมง และการทำไม้ป่าชายเลนเพื่อการเผาถ่าน ซึ่งเป็นการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ

### 1.1 ความหมายของทรัพยากรชายฝั่งทะเล

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2558) “ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” หมายความว่า ทรัพยากรทางทะเลทั้งที่เป็นสิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ที่อยู่บริเวณทะเลและชายฝั่งทะเล เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล ปะการัง ฟีชีและสัตว์ทะเล เป็นต้น

“ชุมชนชายฝั่ง” หมายความว่า ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือเกาะ

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2555, น. 14) กล่าวถึงทรัพยากรประมงและชายฝั่ง หมายถึง ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลและพื้นที่ป่าไม้ชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจำพวกหอย ปู ปลา และสัตว์น้ำวัยอ่อน หลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมง และป่าชายเลน ก็เช่นเดียวกับทรัพยากรที่มีชีวิตอื่น ๆ คือ สามารถมีการจัดการให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ หากมีการใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกับอัตราที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่จากการขาดแคลนข้อมูลและที่สำคัญ คือ การไม่สามารถควบคุมดูแล อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำและพื้นที่ป่าชายเลนลดลง เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์มากกว่าอัตราการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้น การลดลงของสัตว์น้ำตามธรรมชาติของการจับที่เกินขนาด (Overfishing) หรือ มากเกินกำลังผลิตประมงสูงสุดที่เป็นไปได้ ทำให้เกิดการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่ออุปทานสัตว์น้ำให้มากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่ง จนทำให้เกิดการบุกรุกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน จากการถูกใช้พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์ หรือเพื่อการขยายตัวของชุมชนและแหล่งอุตสาหกรรมก็ส่งผลกระทบต่อด้านมลพิษทางน้ำ ทำให้แหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนมีความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำทำให้สัตว์น้ำมีปริมาณลดลงเร็วขึ้นกว่าเดิม

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2552) กล่าวถึงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเลนั้นหมายถึง สิ่งที่มีอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา และอยู่ในบริเวณทะเลและชายฝั่งทะเล เช่น ดิน กรวด หิน ทราย เลน น้ำ ฟีชี ป่าชายเลน เป็นต้น

จากความหมายทรัพยากรชายฝั่งทะเลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทรัพยากรชายฝั่งทะเลนั้นหมายถึง สิ่งที่มีอยู่หรือหรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรืออาจเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในบริเวณทะเลและบริเวณชายฝั่งของทะเล ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลและชายฝั่งนั้น จึงหมายถึง ทั้งที่เป็นพืช และสัตว์ เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล ปะการัง สัตว์ทะเลทุกชนิด และชายหาด ฯลฯ

## 1.2 สถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

### 1.2.1 ขอบเขตความรับผิดชอบเชิงพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ได้มีการกำหนดเขตอนุรักษ์ตามมาตรา 3 หมายถึง เขตอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เขตป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติ การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่รักษาพืชพันธุ์ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด ซึ่งในเบื้องต้นได้กำหนดเขตอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

จากการพิจารณาขอบเขตความรับผิดชอบเชิงพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้กำหนดพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ในทะเลและพื้นที่บนบก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ความรับผิดชอบในทะเล ครอบคลุมจากพื้นที่ชายฝั่งจรดเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทางทะเลรวมทั้งสิ้น 323,488.32 ตารางกิโลเมตร (202.18 ล้านไร่) ประกอบด้วยพื้นที่ในอ่าวไทย 202,676.20 ตารางกิโลเมตร (126.67 ล้านไร่) และในทะเลอันดามัน 120,812.12 ตารางกิโลเมตร (75.50 ล้านไร่)

2. พื้นที่ความรับผิดชอบบนบก รวม 549 ตำบล ใน 117 อำเภอ 24 จังหวัด พื้นที่รวมประมาณ 17.24 ล้านไร่ พิจารณาจากขอบเขตของตำบล ซึ่งเป็นขอบเขตการปกครองที่เล็กที่สุดมาเป็นตัวตั้ง โดยใช้ตำบล 4 ลักษณะเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยคัดเลือกตำบลที่มีลักษณะดังนี้ 1) ตำบลที่ติดชายฝั่งทะเล ประกอบด้วยตำบลที่มีอาณาเขตติดแนวชายฝั่งของประเทศไทยระยะทางประมาณ 3,148 กิโลเมตร โดยเป็นความยาวฝั่งอ่าวไทย 2,055 กิโลเมตร และฝั่งทะเลอันดามัน 1,093 กิโลเมตร รวม 23 จังหวัดชายฝั่งทะเล ได้แก่ ตรวต จันทบุรี ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล 2) ตำบลที่ติดทะเลสาบ ประกอบด้วยตำบลที่มีอาณาเขตติดกับทะเลสาบสงขลา ในเขตจังหวัดพัทลุง และสงขลา 3) ตำบลที่อยู่บนเกาะ และพื้นที่เกาะทุกเกาะ ประกอบด้วยตำบลที่อยู่บนเกาะ และพื้นที่เกาะรวม 936 เกาะของประเทศไทย 4) ตำบลที่มีป่าชายเลน ป่าชายหาด และป่าพรุชายฝั่ง พิจารณาจากพื้นที่ป่าชายเลน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 รวมพื้นที่ 2.86 ล้านไร่ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ป่า ทั้ง 3 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2560)

จากสถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ได้กำหนดเขตอนุรักษ์ไว้ 6 ประเภทหลัก คือ เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ที่รักษาพืชพันธุ์ และเขตพื้นที่คุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด และจากการพิจารณาขอบเขตความรับผิดชอบเชิงพื้นที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้กำหนดพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ในทะเล และพื้นที่บนบก โดยพื้นที่บนบกพิจารณาจากขอบเขตของตำบล โดยคัดเลือกตำบลที่มีลักษณะดังนี้ 1)

ตำบลที่ติดชายฝั่งทะเล 2) ตำบลที่ติดทะเลสาบ 3) ตำบลที่อยู่บนเกาะ และพื้นที่เกาะทุกเกาะ 4) ตำบลที่มีป่าชายเลน ป่าชายหาด และป่าพรุชายฝั่ง และในส่วนของตำบลปากน้ำเป็นตำบลหนึ่งที่มีพื้นที่ติดฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีชายฝั่งทะเลยาว 144.88 กิโลเมตร และเป็นพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์เพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มีกฎหมายกำหนด

## 2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

### 2.1 ความหมายการจัดการ

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543, น. 2) ได้กล่าวถึงการจัดการ หมายถึง การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่าดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดหา การเก็บรักษา ซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้งการสงวนเพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืน

สุดใจ วันอุดมเดชาชัย (2556, น. 11) มีการกล่าวถึง การจัดการ หมายถึง การทำงาน หรือ กระบวนการทำงาน เช่นการประสานงานของกลุ่ม หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการทำงานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ประกอบกับทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์กร

ทรงศักดิ์ พิริยะภักดี (2543 อ้างถึงใน ธนู แนบจำเนียร, 2550, น. 11) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากรทางการจัดการที่มีอยู่ จัดสรร จัดลำดับ มอบหมายให้ผู้อื่นทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ จึงมองได้ว่าการจัดการจะต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการ มีความต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าได้ผลหรือไม่ได้ผล

เกษม จันทร์แก้ว (2536 อ้างถึงใน ธนู แนบจำเนียร, 2550, น. 12) ได้ให้ความหมายว่าการจัดการหมายถึงกระบวนการจัดรูปแบบที่มีขนาดและทิศทาง การใช้ แกไข ปรับปรุง ซ่อมแซม บำบัด ทำลาย และควบคุมทรัพยากรในระบบ สิ่งแวดล้อมให้สามารถเลือกประโยชน์ของมนุษย์อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

จากแนวคิดการจัดการทรัพยากรข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรเป็นการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยทรัพยากรทางการจัดการที่มีอยู่ จัดสรร จัดลำดับ มอบหมายให้ผู้อื่นทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการจึงมอบหมาย ให้ผู้อื่นทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการจึงมองได้ว่าการจัดการจะต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการ มีความต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าได้ผลหรือไม่ได้ผล การจัดการทรัพยากร จึงหมายถึง กิจกรรมต่างๆที่มุ่งควบคุมป้องกันและรักษาทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่วางไว้ โดยจะเริ่มต้นด้วยการรู้จักกับขอบเขตการจัดการพื้นที่ ชายฝั่งทะเลของไทย

### 2.2 การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2552) ได้ให้ความหมายของการจัดการและเขตทะเลชายฝั่งไว้ดังต่อไปนี้

การจัดการ (Management) การจัดการถือเป็นการปฏิบัติหรือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีมุ่งควบคุมปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ

เขตชายฝั่งทะเล (Coastal Zone) หมายถึง พื้นที่ผิวโลกที่มีสภาพภูมิประเทศและเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างส่วนที่เป็นแผ่นดินและทะเล

สุวัฒน์ หม่นมัน (2551, น. 15) ได้กล่าวถึง ทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลที่น้ำท่วมถึง แหล่งหญ้าทะเล ป่าชายเลน ชายหาด ปากแม่น้ำหรือสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ปะการัง และเกาะหรือหมู่เกาะ

เกษม จันทรแก้ว (2545, น. 16) ได้กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลไว้ว่า การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชายฝั่งนั้นต้องให้มีความสมดุลและเหมาะสมกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่ในชุมชน ต้องมีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหลัก เพราะการที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในชุมชนนั้นทำให้เกิดแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและฐานทรัพยากรชายฝั่งในชุมชน

สุวลักษณ์ สารมณีสพันธุ์ (2554, น. 150) ได้กล่าวถึง การจัดการชายฝั่งหมายถึง การควบคุมดูแลการดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้มีการกำหนดไว้หรือที่เรียกว่าให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือนโยบายต่างๆ ขององค์กร

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรชายฝั่งหมายถึง กระบวนการจัดการหรือกระบวนการดำเนินการเพื่อการดูแลรักษา อนุรักษ์ทรัพยากร อย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากร เพื่อสนองความต้องการของชุมชน โดยไม่มีผลกระทบต่อชุมชน และระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคตที่ยาวนานต่อไป

### 3. แนวคิดชุมชนกับการจัดการทรัพยากร

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในการจัดการทรัพยากรของพื้นที่นั้น เป็นข้อมูลของชุมชนที่มีส่วนต่อการจัดการทรัพยากร และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ซึ่งจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่มีผลกีดกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในชุมชน และแรงผลักดันจากภายนอก นำไปสู่แนวคิดการจัดการทรัพยากรของชุมชน ภายใต้ปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากระทบทั้งในแง่บวกและลบ ดังนั้นแนวคิดชุมชนกับการจัดการทรัพยากรในครั้งนี้จะนำเสนอในแง่ส่วนหลักคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน และสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติดังนี้

#### 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน

การจัดการทรัพยากรภายใต้ลักษณะการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนจำนวนมากในสังคมนั้น ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญคือการผสมผสานเพื่อลดความขัดแย้งหรือการผูกขาดเป้าหมายหลักจึงมุ่งไปสู่ชุมชนอันเป็นกลุ่มประชากรกลุ่มแรก และเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการทรัพยากรในอันดับต้นๆ ชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรอย่างแยกไม่ออก

องค์กรพัฒนาเอกชนไทย (2547 อ้างถึงใน จิราพร โชติพานิช, 2556, น. 27) การเป็นชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก ส่งผลให้ชุมชนพัฒนาการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นที่อาศัยควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรในการประกอบอาชีพหรือแม้แต่ใช้ควบคู่ไปกับชีวิตประจำวัน ซึ่งการจัดการดังกล่าว เป็นลักษณะของการจัดการตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดังเช่น กรณีของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องทะเลคลื่นลมรวมถึงทรัพยากรสัตว์น้ำต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ การสังเกต และการได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ จากบรรพบุรุษ สามารถดูแลและจัดการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน แต่มาในปัจจุบันการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่ ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เพราะเชื่อว่าเป็นชาติที่พัฒนาแล้ว แต่แนวคิดและวิธีการจัดการแบบตะวันตกนั้นไม่ได้เรียนรู้ถึงวิธีหรือจะเรียกแบบชาวประมงพื้นบ้านไทยที่มีมิติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดและวิธีการจัดการแบบตะวันตกนั้น ไม่ได้เรียนรู้ถึงวิธีหรือจะเรียกแบบชาวประมงพื้นบ้านไทยที่มีมิติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แบบเพื่ออนาคต และรักษาให้ยั่งยืน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างสามารถอธิบายได้ตามหลักวิชาการ

นิวัติ เรื่องพานิช (2536, น. 24-30) กล่าวว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอยู่ช้ำวช้ำน้ำ แต่ถ้าประชาชนยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัดและขาดหลักการอนุรักษ์แล้ว อนาคตของประเทศก็ตกอยู่ในฐานะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและประหยัด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและสูญเปล่าน้อยที่สุด รวมทั้งกระจายประโยชน์ให้แก่มหาชนโดยทั่วกันด้วย ทั้งนี้จะต้องเข้าใจว่า การอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยเฉย แต่จะต้องทำบำรุงและนำทรัพยากรมาใช้ให้เหมาะกับกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเนื่องจากเราไม่สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรชนิดใดชนิดหนึ่งได้โดยไม่ให้ผลกระทบต่อทรัพยากรชนิดอื่น ๆ ดังนั้นจึงควรที่จะได้พิจารณาตัดสินใจว่า ควรใช้ทรัพยากรแต่ละประเภทในสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรอื่น ๆ น้อยที่สุด และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างหนึ่งบนหายนะ ของทรัพยากรอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง

ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมหรือ จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะว่ามีวัฒนธรรมและสังคมได้พัฒนาตัวเองมาพร้อม ๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ เราโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้อง กับเศรษฐกิจและสังคม ไม่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ทุกอย่างอย่างรวมกัน ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543, น. 17-25) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในชุมชนชนบท ส่วนมากจะมีทักษะและประสบการณ์ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้สนองตอบต่อวิถีการผลิต และการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังมีความพยายาม ร่วมกันในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต เป็นการแสดงให้เห็นว่าชุมชนชนบท วิธีการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต และระบบการผลิตของชุมชน อีกทั้งยังมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ ในการจัดการและสืบทอดความคิด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับชนรุ่นหลังอีกด้วย ซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพ ทางสังคม เป็นการพิสูจน์ว่ารัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่เพียงพอที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรให้ยั่งยืน และมีคุณภาพตลอดไปแต่จะต้องเป็นการเข้ามา ช่วยดูแลร่วมกันระหว่างประชาชน และหน่วยงานของรัฐการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จึงเป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐและชาวบ้าน และยังได้ให้ข้อสังเกตชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นชุมชนที่ ทำการเกษตรขนาดเล็กหรือเป็นชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ไม่มีปัญหาแรงงานในครอบครัว

2. มีการจัดการองค์กรชาวบ้านที่ดีมีประสิทธิภาพกล่าว คือสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ได้ องค์กรเหล่านี้ มีหลายรูปแบบนับตั้งแต่องค์กรที่รวมตัวกัน รวมไปถึงจนถึงองค์กรที่มีข้อผูกมัดสมาชิก

อย่างนั้นแน่นอนตลอด จนมีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถลงโทษปรับผู้ฝ่าฝืนได้

3. ชุมชนมีอิสระ ที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเช่นเก็บของในป่าชายเลนมาบริโภค หรือแม้แต่ตัดไม้ในปริมาณจำกัดมาใช้ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง

4. ชุมชนมักมีการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ร่วมกัน อยู่ด้วยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี อุดมการณ์ ที่เปลี่ยนไปคือเปลี่ยนอุดมการณ์ การพัฒนาที่รัฐยึดเหนี่ยวไว้ให้ ได้แก่ การเอารายได้เป็นตัวเงินและวัตถุดิบเปรยชีวิตเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าของคนกลายมาเป็นยกความมั่นคงด้านต่างๆ ของครอบครัวความสุขความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นๆ มาเป็นอุดมคติแทนเงินตราและวัตถุเครื่องปรนเปรอต่างๆ

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมีความสัมพันธ์ ในเชิงกำหนดซึ่งกันและกัน กล่าวคือมนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด และเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของตนเองซึ่งบางครั้งพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ จากธรรมชาติของมนุษย์ ส่งผลให้ธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ธรรมชาติ เป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรม ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และเมื่อธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้แบบแผนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์เอง วิวัฒนาการในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในอดีตเน้น การศึกษาถึงทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่อมาเริ่มเปลี่ยนแปลงแนวคิดการศึกษามาเป็นการศึกษาความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม และพัฒนามาเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดชุมชนกับการจัดการทรัพยากรข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์ต้องใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด และเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้ทรัพยากรอยู่คู่ชุมชน ในแต่ละชุมชนก็ควรมีการจัดการทรัพยากรเพื่อให้ทรัพยากรคงอยู่กับชุมชนต่อไป เพราะชุมชนสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

### 3.2 สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กฤษฎา บุญชัย (2555) ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีเชื่อมโยงกับแนวคิดสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นในบริบท 2 ประเภทคือ

1. การรวมศูนย์อำนาจของรัฐต่อการจัดการทรัพยากร ทั้งเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอำนาจของรัฐ

2. การแปลงทรัพยากรของสาธารณะและของชุมชนให้กลายเป็นปัจเจก

การเคลื่อนไหวของขบวนการชุมชนท้องถิ่นในการรื้อฟื้นปกป้องฐานทรัพยากรของตนเองในแต่ละด้าน เช่น ป่าไม้ ประมง น้ำ ทรัพยากรชายฝั่ง ทรัพยากรชีวภาพ เป็นต้น โดยการเรียกร้องสิทธิในรูปแบบต่างๆ จึงเกิดขึ้นอย่างกว้างโดยใช้ฐานคิดเชิงนิเวศการเมืองในการทำความเข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้าง ของการจัดการทรัพยากรและการต่อสู้ทางชนชั้นต่อปัญหาดังกล่าว

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สิทธิชุมชน คือ ข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม และรวมถึงกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการ การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน หรือเป็น “ชุมชน” ลักษณะชุมชนนั้นมีได้ยึดติดกับชุมชน

หมู่บ้าน อันเป็นรูปแบบการปกครองของรัฐ แต่เป็นเครือข่ายทางสังคมของผู้คนที่มีวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน และมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันในชุมชน หรือแม้แต่มิแบบแผนการผลิต ระบบ เศรษฐกิจเกี่ยวข้องกันเป็นต้น

#### 4. แนวคิดการบริหารจัดการ

##### 4.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2545) ได้กล่าวถึง การบริหาร (Administration) การบริหาร คือกลุ่มของ กิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing) หรือการอำนวย และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรง กับทรัพยากรขององค์กร (6 M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุ ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

การจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) ซึ่ง นิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ

และนอกจากนี้ การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและ ประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ประเด็นสำคัญของการ บริหารจัดการ มีดังนี้

1. การบริหารจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้
2. เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือ การสร้างกำไร
3. การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ ประสิทธิภาพ (Efficiency) (วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุด) และประสิทธิผล (Effectiveness) (บรรลุเป้าหมายคือประโยชน์สูงสุด)

4. การบริหารจัดการสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

จากความหมายการบริหารจัดการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การบริหาร กับการจัดการนั้นมิ ความแตกต่างกัน การบริหารนั้นหมายถึงกลุ่มของกิจกรรม ซึ่งมักจะประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การนำหรือสั่งการ หรืออาจจะหมายถึงการอำนวย และการควบคุม และใน ส่วนของการจัดการนั้น จะเป็นการเน้นในเรื่องของการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผน หรือเป้าหมายที่วาง ไว้

##### 4.2 กระบวนการการบริหารจัดการ

นิวิฐ ฐราทร (2556) ได้กล่าวถึงกระบวนการการบริหารจัดการ (Management Process) หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งกระบวนการการบริหารจัดการนี้ สามารถแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันได้อย่างมีปฏิสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่อง ทั้งนี้หน้าที่ของ การบริหาร หน้าที่ทางการบริหาร (Management Function) หรือกระบวนการบริหาร เป็นสิ่งที่ระบุ ให้รู้ว่ากรอบของงานบริหารมีอะไร หรือผู้บริหารต้องทำหน้าที่อะไรในการบริหารงาน การจะเรียนรู้ และเข้าใจเรื่องการบริหารองค์กรมีแนวทางการเรียนรู้หลายแนวทางแต่แนวทางการศึกษาหน้าที่ ทางการบริหารเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายเพราะมีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผลและเป็น ขั้นตอนตามลำดับก่อนหลังของการบริหารงาน เดิมขั้นตอนทางการบริหารอาจมีมากกว่านี้แต่ที่จะ



กล่าวต่อไปนี้เป็นที่ยอมรับกันในตำราบริหารสมัยใหม่ส่วนใหญ่ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 หน้าที่ด้วยกัน เช่นเดียวกันกับ

โชติ บดีรัฐ (2558) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่และลักษณะงานของผู้บริหาร หรือลักษณะงานของผู้บริหารที่จะต้องทำมี 4 อย่างที่ได้รับความนิยมมาตลอด คือ

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นตัวเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ในปัจจุบันและเหตุการณ์อนาคต ดังนั้นการวางแผนจึงต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพ โดยพื้นฐานของการจัดการโดยทั่วไปเป็นงานของผู้บริหารการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติตามกลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จและการประเมินกลยุทธ์ เพราะว่า การจัดการองค์กร การจูงใจ การจัดบุคคลเข้าทำงาน และกิจกรรมควบคุม ขึ้นกับการวางแผน กระบวนการวางแผนจะต้องประกอบด้วยผู้บริหารและพนักงานภายในองค์กร

2. การจัดการองค์กร (Organizing) จุดมุ่งหมายของการจัดการองค์กรคือ การใช้ความพยายามทุกกรณีโดยการกำหนดงานและความสำคัญของอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน การจัดการองค์กร จึงหมายถึง การพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการที่จะทำ และผู้ที่จะทำ

3. การนำหรือการสั่งการ (Leading/Directing) เป็นการใช้อำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลเพื่อการจูงใจพนักงานให้ปฏิบัติงาน ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การควบคุม (Controlling) การควบคุม ถือเป็นหน้าที่หลักขององค์กรทางการบริหาร การควบคุมเป็นสิ่งที่ยังคงมีหาค่าเลยขั้นตอนในการควบคุมอาจจะทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ในทางกลับกันหากมีการควบคุมมากเกินไปก็สามารถทำให้งานล้มเหลวได้เช่นกัน การควบคุมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับองค์กร โดยองค์กรจะต้องมีการควบคุมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทางการบริหาร

จากระบวนการการบริหารจัดการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการการบริหารจัดการหมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยกระบวนการการบริหารจัดการนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันได้อย่างมีปฏิสัมพันธ์สอดคล้องและต่อเนื่องของผู้บริหาร ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่ 4 อย่างในการบริหารงาน คือ การวางแผน การวางแผนเป็นสิ่งที่องค์กรต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคตซึ่งทำได้โดยการให้บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์ตามที่ต้องการ, การจัดการองค์กร จุดมุ่งหมายของการจัดการองค์กรคือ การใช้ความพยายามทุกกรณีโดยการกำหนดงานและความสำคัญของอำนาจหน้าที่, การนำหรือการสั่งการ เป็นการใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจพนักงานให้ปฏิบัติงานและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ระบุไว้ หรือเป็นกระบวนการจัดการให้สมาชิกในองค์กรทำงานร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่างๆ และการควบคุม การใช้ทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร ถือว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบ หรือติดตามผลและประเมินการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆ ของพนักงาน เพื่อรักษาให้องค์กรดำเนินไปในทิศทางสู่เป้าหมายอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กร

### 4.3 ปัจจัยในการจัดการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2545 น. 14-15) ปัจจัยในการจัดการเป็นมูลเหตุพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องหันมาสนใจในงานด้านการจัดการ เพื่อใช้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจการ

ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ 4 M ได้แก่ คน (Man), เงิน (Money), วัสดุ (Materials) และการจัดการ (Management)

1. คน (Man) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ดำเนินการทุกอย่าง เป็นผู้คิด เป็นผู้กระทำ ต่างๆ งานจะสำเร็จหรือไม่ คนนับเป็นตัวแปรที่สำคัญ เพราะต่อให้มีเงินมากมาย มีอุปกรณ์พร้อม การจัดการที่ดี แต่ถ้าคน ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึก งานก็ล้มเหลว การใช้คนให้ถูกกับงานจึงเป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึงมาก ๆ และบวกกับความรับผิดชอบ ความรู้ ความสามารถมีแต่ขาดความรับผิดชอบ ก็ไม่ควรใช้คนแบบนี้

2. เงิน (Money) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา การขับเคลื่อนใดๆ เงินนับเป็นปัจจัยที่สำคัญ เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้คน งาน บริบทต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นในแง่ของปัจจัยสนับสนุน แต่ควรดำเนินการด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่ควรมีเงินมาซื้ออิทธิพลต่อความคิดมากเกินไป

3. วัสดุ (Material) วัสดุนับเป็นปัจจัยชี้ความสำเร็จของงานได้ วัสดุจึงเป็นเสมือน แขน ขา ของการบริหารงาน ช่วยให้งานดำเนินไปอย่างที่ตั้งจุดหมายไว้ การใช้วัสดุ อุปกรณ์ ควรคำนึงถึงความประหยัด ความคุ้มค่า และรักษาสิ่งแวดล้อม

4. การจัดการ (Management) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลว่าจะมีความสามารถในการคิด วางแผนการทำงานต่างๆ ว่าจะทำอะไร ทำเมื่อไร ใครเป็นคนทำ ใช้งบประมาณเท่าไร ได้ดีเพียงใด

จากแนวความคิดการบริหารข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการบริหารจัดการมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถสร้างผลสำเร็จออกมาโดยที่ได้ผลงานที่มีคุณค่า สูงกว่าทรัพยากรที่ใช้ไป ซึ่งในแนวความคิดการบริหารจัดการผู้วิจัยได้ใช้ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหาร คือ 4 M คน เงิน วัสดุ การจัดการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ในครั้งนี้

#### 4.4 ทฤษฎีระบบ (System theory)

วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์และคณะ (2554 น.26-27) แนวคิดระบบของการจัดการจะอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีระบบทั่วไป (Ludwig von Bertalanffy อ้างใน Certo,2000:37) เป็นผู้ก่อตั้งทฤษฎีระบบทั่วไปขึ้นโดยหลักของทฤษฎีระบบนี้จะอาศัย แนวคิดด้านพฤติกรรมศาสตร์และแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์ผสมผสานกันซึ่งมององค์การ เป็นระบบตามหน้าที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกันซึ่งต้องการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ทุกระบบจะประกอบด้วยส่วนต่างๆที่ใช้กระบวนการแปรสภาพเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าเป็นผลผลิต ระบบจะขึ้นกับการป้อนกลับเพื่อสอบผลลัพท์และปรับปรุงปัจจัยนำเข้าโดยมี 4 ส่วนดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยทรัพยากรมนุษย์การเงินสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตสินค้าการบริการและการตัดสินใจ

2. กระบวนการแปรสภาพประกอบด้วยการจัดการเทคโนโลยีและการปฏิบัติ การผลิตเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าเป็นผลผลิต

3. ผลผลิตประกอบด้วยสินค้าและการบริการกำไรขาดทุนพฤติกรรมของพนักงาน และผลลัพธ์ที่คาดหวังเป็นผลผลิตโดยผู้บริหารในทุกระดับที่ทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

4. การป้อนกลับเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและผลลัพธ์เกี่ยวกับกิจกรรมองค์การโดยมีลูกค้าคู่แข่งภาครัฐและผู้จัดการเป็นผู้ป้อนกลับข้อมูลให้กับองค์การเสมือนเป็นผู้ตรวจการณ์ทางธุรกิจ องค์การธุรกิจเป็นเสมือนระบบหนึ่งที่ทำหน้าที่แปรสภาพเครื่องจากการนำเอาทรัพยากรต่างๆเข้าสู่ระบบจากนั้นองค์การก็จะทำหน้าที่แปรสภาพสิ่งที่ นำเข้าไปด้วยกรรมวิธีต่างๆเช่นการใช้กระบวนการจัดการการใช้กระบวนการผลิตการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตั้งเป้าหมายไว้เช่น ผลผลิตการบริการการค้าหรือการบริการสังคมภายในระบบขององค์การธุรกิจจะประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆซึ่งต่างฝ่ายต้องทำหน้าที่แปรสภาพทรัพยากรจนกระทั่งเป็นสินค้าสำเร็จรูปและบริการต่าง ๆ

สำหรับการบริหารเชิงระบบนั้นมีประโยชน์มากเพราะผู้บริหารสามารถมองเห็นขอบเขตขององค์การและระบบย่อยขององค์การที่มีความสัมพันธ์กันกับสภาพแวดล้อมดังนั้นองค์การทุกองค์การควรจะเป็นระบบเปิดอย่างแท้จริงเพราะต้องใช้ปัจจัยนำเข้าจากสภาพแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงให้เป็นปัจจัยส่งออกสู่สภาพแวดล้อมแนวคิดนี้จะได้ผลต่อเมื่อองค์การที่นำไปใช้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้โดยเฉพาะข่าวสารข้อมูลจะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับแนวคิดนี้ อย่างยิ่งฉะนั้นองค์การควรตรวจสอบสภาพแวดล้อมและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อการพัฒนาการบริหารต่อไป

## 5. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

### 5.1 ความเป็นมาพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 เป็นการปรับปรุงโครงสร้างทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย มีหลักการและเหตุผลคือ “โดยที่ในปัจจุบันการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ยังไม่มีความเป็นเอกภาพ ขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ประกอบกับได้มีการบุกรุกหรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นจำนวนมากทำให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเปลี่ยนแปลงและเสื่อมโทรมประกอบกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในบางพื้นที่ สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการบำรุงรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และบำรุงรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างสมดุลและยั่งยืน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

ดังนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นประโยชน์ในการลดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทำให้การควบคุม การสงวน อนุรักษ์ บำรุงรักษา การใช้ประโยชน์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับการรองรับ

ด้วยบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งมีผลบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2558 (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2560)

## 5.2 สารระสำคัญพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่มุ่งกำหนดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศในภาพรวมเพื่อให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องคำนึงถึงหรือนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับภารกิจของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐนั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มีสาระสำคัญแบ่งออกเป็นหมวด 5 หมวด คือ หมวดที่ 1 ว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ หมวด 2 ว่าด้วยชุมชนชายฝั่ง หมวด 3 ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หมวด 4 ว่าด้วยพนักงานเจ้าหน้าที่ และหมวด 5 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ (มาตรา 5) โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการ และอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ในการจัดทำนโยบายและแผนจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา และต้องคำนึงถึงนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วย การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ด้วย นอกจากนี้ ได้กำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ในการให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และคำปรึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ของรัฐเพื่อให้ดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายและแผน เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณามีมติ ตามที่เห็นสมควร และพิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกกฎกระทรวงกำหนดพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์และ พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (มาตรา 9)

2. กำหนดให้มีอนุกรรมการอื่น ๆ และคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัด (มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 14) โดยที่เพื่อให้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหาร จัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงกำหนดให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กรรมการ และมีผู้แทน ภาคประชาชนหรือชุมชนชายฝั่งในจังหวัดนั้น ๆ ซึ่งแต่งตั้งจากผู้มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์หรือ เป็นที่ยอมรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้านระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งด้าน สิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว หรือด้านการประมง จำนวนไม่เกินแปดคน เป็นกรรมการ

3. กำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการของคณะกรรมการ (มาตรา 15) โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานธุรการทั่วไปของคณะกรรมการ เสนอ ความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แห่งชาติออกกฎกระทรวงหรือออกประกาศกระทรวง ช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่

หน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง ประสานกับหน่วยงานของรัฐเพื่อให้มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบาย และแผน ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการ พัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และสำรวจ เก็บข้อมูล และจัดทำแนวเขตและแผนที่ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

4. กำหนดให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือ หรือ สนับสนุนชุมชนชายฝั่ง (มาตรา 16) ที่มีการรวมตัวกันตามสภาพปกติทั่วไปโดยที่ไม่จำเป็นจะต้องเป็น ชุมชนชายฝั่งที่ขึ้นทะเบียนไว้กับภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการ พิจารณาจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ รวมทั้ง ช่วยเหลือและสนับสนุน ชุมชนชายฝั่งในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทั้งนี้ เพื่อ เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือ เกาะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อันเป็นการสอดคล้องกับ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยที่ประสงค์จะให้สิทธิแก่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

5. กำหนดกลไกและมาตรการในการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดังนี้

1) มาตรการคุ้มครองในกรณีบุคคลก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (มาตรา 17) กำหนดให้อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหรือ ผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจสั่งให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่งระงับการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการชั่วคราว พร้อมทั้งแจ้งประสานหน่วยงานของรัฐที่ รับผิดชอบหรือที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เร่งด่วนและหากปล่อยไว้จะเป็นการเพิ่มความเสียหายต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือกรณีไม่ มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีอำนาจแก้ไขหรือ บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรืออาจกำหนดวิธีการและระยะเวลาดำเนินการเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

2) มาตรการคุ้มครองพื้นที่ป่าชายเลน (มาตรา 18 และมาตรา 19) กำหนดให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดพื้นที่ บริเวณหนึ่งบริเวณใดเป็นพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ และกำหนดมาตรการคุ้มครองในบริเวณพื้นที่ ดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน โดยพื้นที่ที่จะกำหนดเป็นพื้นที่ ป่าชายเลนอนุรักษ์จะต้องไม่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และไม่ได้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินของบุคคลใดซึ่ง มีใช้หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งกำหนดให้อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นผู้ใช้อำนาจของ อธิบดีกรมป่าไม้ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ที่อยู่ในเขตป่าสงวน แห่งชาติ และใช้อำนาจของอธิบดีกรมป่าไม้และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ว่าด้วยป่า ไม้ต่อการกระทำใด ๆ ที่กระทำต่อไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้ามที่อยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ด้วย

3) มาตรการคุ้มครองพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (มาตรา 20) กำหนดให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดพื้นที่ บริเวณหนึ่งบริเวณใดเป็นพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและกำหนดมาตรการคุ้มครอง

ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว โดยพื้นที่ที่จะนามากำหนดในกฎกระทรวงจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์อันสมควรสงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพทางธรรมชาติเดิม พื้นที่ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์และพืชตามสภาพทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ หรือพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่ดังกล่าวจะต้องเป็นพื้นที่ซึ่งยังมิได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์

4) การกำหนดมาตรการคุ้มครองในการป้องกันปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง (มาตรา 21) ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดเขตพื้นที่ที่จะใช้มาตรการในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งโดยกำหนดมาตรการห้ามดำเนินกิจกรรมหรือกระทำการใด ๆ ที่อาจส่งผลหรือก่อให้เกิดปัญหาในการกัดเซาะชายฝั่งเพิ่มขึ้นกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการกับสิ่งก่อสร้างหรือกิจกรรมที่ได้ดำเนินการภายใน เขตพื้นที่ที่กำหนดก่อนที่จะมีการออกกฎกระทรวง โดยจะกำหนดให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ หรือให้ระงับการดำเนินกิจกรรม หรือรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยได้รับค่าชดเชยตามความเหมาะสมกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่อยู่ภายในแนวเขตพื้นที่ที่ประกาศกำหนด และกำหนดมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรเพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งโดยมีแผนที่แสดงแนวเขตแนบท้ายกฎกระทรวงนี้

5) มาตรการคุ้มครองในกรณีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤติ (มาตรา 22) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขออนุมัติใช้มาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในกรณีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤติ รวมทั้งกำหนดหน่วยงานที่จะเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว โดยอาจจะกำหนดแผนที่แสดงแนวเขตพื้นที่ด้วยก็ได้

6) กำหนดอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ (มาตรา 24-มาตรา 26) โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่หรือตรวจค้นสถานที่หรือยานพาหนะเพื่อตรวจสอบและควบคุมให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด รวมทั้งสั่งให้บุคคลออกจากพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หรือพื้นที่ที่รัฐมนตรีออกประกาศเนื่องจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤติ หรืองดเว้นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้

7) กำหนดบทกำหนดโทษในกรณีการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายในการระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (มาตรา 27)

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามที่กำหนดในพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ พื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง หรือพื้นที่ที่รัฐมนตรีออกประกาศเนื่องจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจถูกทำลายหรือ

ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเข้าขั้นวิกฤติ หรือการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้บุคคลออกจากเขตพื้นที่ดังกล่าว (มาตรา 28 มาตรา 29)

นอกจากนี้ ได้กำหนดโทษสำหรับกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล โดยให้กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้น (มาตรา 30) (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2560)

จากแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สามารถสรุปได้ว่า ในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2560 – 2579 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน 2. เพื่อส่งเสริมการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สมดุลและยั่งยืน 3. เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และให้มีการเผยแพร่อย่างทั่วถึง โดยมีแนวคิดหลักในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2560 – 2579 มุ่งเน้น 1. การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดการบูรณาการ โดยยึดหลักความสอดคล้องกับกฎหมายระเบียบ หลักการ นโยบาย แผนพัฒนาด้านต่างๆ 2. หลักการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ในความสำคัญของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการมีส่วนร่วมโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชายฝั่งผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวยึดหลักแนวทางการมีส่วนร่วมห้าระดับ ดังนี้ 2.1 ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (ร่วมรับฟังข้อมูล) 2.2 ระดับการรับฟังความคิดเห็น (ร่วมให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น) 2.3 ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง (ร่วมวางแผนกำหนดทางดำเนินการดำเนินงาน) 2.4 ระดับการร่วมมือ (ร่วมปฏิบัติ ติดตามผล) 2.5 ระดับการมอบอำนาจการตัดสินใจ และ 3. หลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการตามข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่มีขึ้นในการประชุม Sustainable Development ที่ นครริโอ เดอ เจนีโร (Rio + 20) คือการใช้ทรัพยากรให้เกิดความสมดุลไม่ให้เกิดการสูญเสีย ได้แก่การใช้ทรัพยากรในอัตราการใช้เท่ากับอัตราการเกิดทดแทนในทรัพยากรที่เกิดทดแทนใหม่ได้ (Renewable Resources) ได้แก่ ทรัพยากรประมง ทรัพยากรป่าไม้ หรือให้มีการบริหารจัดการอย่างชาญฉลาดเพื่อมีทรัพยากรเหลือให้ชนรุ่นต่อไปได้ใช้ สำหรับทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดทดแทนใหม่ได้ (Nonrenewable Resources) ได้แก่ ทรัพยากรแร่ น้ำมัน ก๊าซ เป็นต้น

## 6. บริบททั่วไปของชุมชน

### 6.1 ประวัติความเป็นมา

ตำบลปากน้ำมีลักษณะเด่นคือเป็นแหลม ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับเกาะอยู่ที่บริเวณปลายแหลมที่บ้านปากบารา ซึ่งเดิมเรียกว่า “กัวลาบารา” ซึ่งเป็นภาษามลายู แปลว่า “เมืองหน้าด่าน” ที่มาจากปากคลอง ในอดีตเป็นท่าเรือที่สำคัญ มีเรือต่างประเทศเข้ามาบรรทุกสินค้าประเภทจำพวกไม้ สำหรับทำฟืน ถ่านไม้ นำไปเผาถ่านที่เกาะหมาก หรือเกาะปีนัง (Pulou Penang or Penang Island) ประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ยังเป็นสินค้าขาออก ประเภทปลาเค็ม หอยแห้ง เป็ด ไก่ มะพร้าวแห้ง และยางพารา สินค้าขาเข้า ประเภทบุหรี่ป่า น้ำมันก๊าด น้ำตาล ผ้า ผ้าปาเต๊ะ เชือก น้ำอัดลม ตะปู ฯลฯ บ้านกัวลาบาราเป็นท่าเรือที่สำคัญ เรือสินค้าที่มาจากเกาะปีนัง แวะรับสินค้าจะต่อไปยังท่าข้ามและ

ท่าเรือกันตัง จังหวัดตรัง ต่อมาราวปี พ.ศ. 2472 กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิตได้เสด็จมาบ้านกัวลาบารา กำนัน ยูโซ๊ะ มะสัน รับเสด็จได้ดำริให้เปลี่ยนชื่อบ้านกัวลาบาราเป็น “บ้านปากบารา” และตำบลปากบารา จากนั้นในปี 2489 ปลัดอำเภอประจำตำบลได้เสนอให้รวมตำบลปากบารากับ ตำบลปากละงู เป็นตำบลเดียวกันให้ชื่อว่า “ตำบลปากน้ำ” จนกระทั่งปัจจุบัน (องค์การบริหารตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล, ม.ป.ป.) ปากน้ำกัวลาบาราหรือตำบลปากน้ำ มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอละงู มีพื้นที่ติดกับ ทะเลอันดามัน มีลักษณะเป็นอ่าว และลำน้ำชายฝั่งถือเป็นแหล่งทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่สำคัญของชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ และอาจหมายรวมถึงตำบล และอำเภอใกล้เคียง ที่เข้ามาทำการประมงในช่วงฤดูกาล (วิโชคศักดิ์ รมรงค์ไพโรและคณะ, 2557, น. 23)

## 6.2 สภาพพื้นที่และอาณาเขตติดต่อ

ตำบลปากน้ำมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ ตำบลแหลมสน ตำบลกำแพง อำเภอละงู
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลละงู อำเภอละงู
ทิศตะวันออก	ติดต่อ ทะเลอันดามัน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ ทะเลอันดามัน

ตำบลปากน้ำมีพื้นที่ประมาณ 40.46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 25,287.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.23 ของพื้นที่อำเภอละงู โดยแบ่งเป็นรายหมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านบ่อเจ็ดลูก, หมู่ที่ 2 บ้านปากบารา, หมู่ที่ 3 บ้านเกาะบูโหลน, หมู่ที่ 4 บ้านตะโล๊ะใส, หมู่ที่ 5 บ้านท่ายาง, หมู่ที่ 6 บ้านท่ามาลัย และหมู่ที่ 7 บ้านท่าพะยอม (องค์การบริหารตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล, ม.ป.ป.)

## 6.3 สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีสภาพเป็นป่าชายเลน และสภาพดินบริเวณนั้นเป็นดินที่มีสารประกอบกำมะถันปะปนอยู่มาก ตามปกติเมื่อดินเปียกจะมีสภาพเป็นกลางหรือด่าง แต่เมื่อมีการระบายน้ำออกไปหรือทำให้ดินแห้งสารประกอบกำมะถันจะแปรสภาพปล่อยกรดกำมะถันออกมา ทำให้ดินเป็นกรดจัดมาก การจัดการที่ดินจึงยุ่งยากขึ้นเป็นทวีคูณ เนื่องจากดินลุ่มนี้จัดเป็นดินเค็มที่กรดแฝงอยู่ ไม่เหมาะสมในการปลูกพืชเนื่องจากน้ำทะเลท่วมถึงประจำ ดินเค็มจัดมากเมื่ออยู่ในสภาพเปียก และเปรี้ยวจัดมากในสภาพแห้ง การระบายน้ำเลวมากและดินเลนไม่อยู่ตัว แต่มีศักยภาพเหมาะสมที่จะใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การทำนาเกลือและรักษาให้คงสภาพเป็นป่าชายเลน เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้ประโยชน์ และพื้นที่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ เป็นวันที่มีชายหาดเหมาะสมสำหรับในการท่องเที่ยวเพราะเกาะมีอยู่ส่วนหนึ่ง มีคลองที่สำคัญคือคลองปากบารา คลองพราน คลองบ่อเจ็ดลูก คลองละงู และคลองท่ามาลัย แหล่งโบราณสถาน ได้แก่ โบราณสถานบ่อเจ็ดลูก เป็นต้น และมีเกาะอยู่มากมายที่เหมาะสมสำหรับการดำน้ำและดูปะการังทั้งน้ำตื้นและน้ำลึก ล่องเรือธรรมชาติและตกปลาอีกทั้งวิวทัศนที่สวยงามเหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ป่าชายเลน ทรัพยากรประมง และปะการัง (องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล, 2555)



สภาพภูมิประเทศบริเวณปากคลองปากบารา ทางด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่ป่าชายเลน ส่วนทางด้าน ทิศใต้ของปากคลองเป็นหาดทรายทอดยาวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ห่างจากหาดทรายนี้ไปทางด้าน ตะวันตกประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของเกาะเขาใหญ่ที่มีระดับความสูงของยอดเขาสูงสุด 270 เมตร และความยาวของเกาะจากทิศเหนือจดใต้ประมาณ 4 กิโลเมตร ทำให้พื้นที่ระหว่างเกาะเขาใหญ่ และหาดทรายบริเวณปากคลองปากบาราเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่ปลอดภัยจากสภาพคลื่นลมแรง เนื่องจากมี เกาะเขาใหญ่เป็นแนวกำบังคลื่นลมชาวประมงพื้นบ้านจึงมักใช้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวเป็นที่สำหรับจอดเรือประมง หลบลม ฝน ในช่วงหน้ามรสุม (วิโชคศักดิ์ ธรณรงค์ไพรีและคณะ, 2557, น. 23)

สภาพท้องทะเล มีความลึกประมาณ 6.5 – 8.5 เมตร มีระดับของพื้นท้องน้ำลาดเอียง จากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ มีเกาะแก่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ โดยทะเลบริเวณห่างจากปากคลองปากบาราประมาณ 1 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศเป็นทะเลที่ค่อนข้างตื้น ระดับความลึกประมาณ 0.5 – 2.5 เมตร เมื่อน้ำทะเลลดต่ำสุด พื้นที่บางส่วนจะโผล่พื้นน้ำมองเห็นทรายปนเลน (วิโชคศักดิ์ ธรณรงค์ไพรีและคณะ, 2557, น. 23)

#### 6.4 วิถีชีวิตชุมชน

สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนชายฝั่งบริเวณอ่าวปากบาราในอดีตมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย กลุ่มคนที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านมีจำนวนไม่มาก ลักษณะครอบครัวเป็นแบบญาติพี่น้อง สนิทสนมรู้จักกัน ส่วนใหญ่ การใช้ชีวิตเป็นแบบพึ่งพิงธรรมชาติ โดยอาศัยการทำประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลัก ในการเลี้ยงปากท้องของคนในครอบครัว

สำหรับปัจจุบัน วิถีชีวิตมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากการย้ายที่อยู่อาศัยจากบริเวณชายหาด มาอยู่ในพื้นที่ที่ทางสภาพตำบลจัดสรรให้ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชน ซึ่งเกิดจากการอพยพของแรงงานต่างถิ่น ทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะชาวพม่า ซึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นลูกจ้างเรือประมงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้นทุกวัน

ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นวิถีชุมชนประมงชายฝั่งดั้งเดิมไป ความสัมพันธ์อันที่เครือญาติเริ่มลดน้อยลง ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ลงมาเหลือ 2-5 คน การใช้ชีวิตพึ่งพาเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่ชุมชนยังคงสืบทอดตามวิถีของบรรพบุรุษมาตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันก็คือ การทำประมงพื้นบ้านชายฝั่ง และมีส่วนที่หันไปประกอบอาชีพ ทำนา สวนผัก สวนผลไม้ สวนยาง เลี้ยงสัตว์ และมีกิจกรรมนอกการเกษตร ได้แก่ ค่าขาย รับจ้าง บริการนักท่องเที่ยว เป็นไกด์นำเที่ยว ทำเรือทัวร์ เป็นต้น (วิโชคศักดิ์ ธรณรงค์ไพรีและคณะ, 2557, น. 23-24)

#### 6.5 สถานการณ์ประมงพื้นบ้านอ่าวปากบารา

การประมงในชุมชนปากบารา ในขณะที่ปัจจุบันจังหวัดสตูลมี ชาวประมงพื้นบ้านทั้งหมด 6,425 ครัวเรือน ซึ่งมีเรือเฉลี่ยครัวเรือนละ 1 ลำจากต่างประเทศที่ประกอบด้วยเกาะแก่ง ต่างๆ ซึ่งเหมาะแก่การอยู่อาศัยและแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ ทำให้สตูลเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากร ทางทะเลมีแหล่งการทำประมงได้แก่อ่าวสตูลอ่าวแล้วงู (ปากบารา) เป็นต้น ปัจจุบันมีเรือประมงพื้นบ้านซึ่งขึ้นทะเบียนกับประมงจังหวัดแล้ว 1,781 ลำหรือประมาณ 1 ใน 4 ของจำนวน

เรือประมงพื้นบ้านทั้งหมด ส่วนเรือประมงพาณิชย์ขึ้นทะเบียนอีก 385 ลำ (องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ, 2555)

เฉพาะอ่าวปากบาราซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวละงู เป็นแหล่งการทำประมงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อปากท้องของพี่น้องชุมชนชายฝั่ง มีชาวประมงพื้นบ้านจาก 3 อำเภอ 28 หมู่บ้าน ทำมาหากินอยู่ในบริเวณนี้ มีเรือประมงพื้นบ้านประมาณ 400-500 ลำ ตั้งแต่ขนาด 15 ถึง 23 ตัวยก (แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เรือขนาด 19-21 ตัวยก) ประกอบเครื่องยนต์หางยาวสำหรับใช้ในการบังคับขับเคลื่อนเรือ ออกหากินในท้องทะเลบริเวณนี้ โดยเฉพาะช่วงหน้ามรสุมที่ชาวบ้านไม่สามารถออกเรือไปในทะเลนอกได้ ก็อาศัยการจับสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวปากบารา บริเวณหน้าเกาะเขาใหญ่ หาเลี้ยงครอบครัวทั้งนี้ก็เพราะได้เกาะเขาใหญ่เป็นที่กำบังคลื่นลมเป็นอย่างดี

เรือหัวโทงในสมัยก่อนเป็นเรือเล็ก ชาวบ้านส่วนใหญ่ตกเบ็ด ปลาเก๋าเป็นอาชีพหลัก ต่อมาหลังจากปลาเก๋ามีจำนวนน้อยลง ชาวบ้านจึงหันมาทำอวนปลาหู อวนปลาทราย จึงได้มีการเปลี่ยนขนาดเรือให้ใหญ่ขึ้นสามารถบรรทุกปลาได้มากขึ้น

โดยแหล่งทำมาหากินส่วนใหญ่จะออกหากินในพื้นที่อ่าวละงูหรืออ่าวปากบารา บริเวณอ่าวระหว่างเกาะเขาใหญ่ เกาะตะรุเตา เกาะบุโหลน เกาะอาดังเกาะหลีเป๊ะ เกาะลิคิ เกาะตะเกียง เป็นต้น การทำประมงพื้นบ้านถือเป็นการใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชุมชน สร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนเฉลี่ยฤดูกาลละ 75,709,780 บาท แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนกลัวลาบลาว่ามีการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในการเลี้ยงชีพ ตนและครอบครัวรวมทั้ง การสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพประมง (องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล, 2555)

จากสภาพทั่วไปของชุมชนข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนจะสัมพันธ์กับทรัพยากรชายฝั่ง เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนจะประกอบอาชีพประมงตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าปัจจุบันมีบางส่วนที่หันมาประกอบอาชีพอื่นๆ แต่สำหรับอาชีพประมงก็ถือว่าเป็นอาชีพที่พัฒนาควบคู่มากับชุมชนจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชุมชนจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนในการทำมาหากินไม่ว่าจะประกอบอาชีพประมง และยักรวมถึงวิถีชีวิตการชูดอยเสียบ หรือหาหอยตะเกา ทั้งนี้เพื่อการบริโภค และการค้าขาย

## 7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราพร โชติพานิช (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ่อกันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนและผลสำเร็จที่เกิดขึ้น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นแบบไม่เป็นทางการ และแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ตามกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย จากการศึกษาพบว่า 1) การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสัมพันธ์กับลักษณะภูมิโน้และ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งสำหรับการประกอบอาชีพประมงและมีวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไปแต่ละยุคสมัย 2) แนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ

ร่วมสานภูมิปัญญา พัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรและดำรงชีวิต รวมทั้งสนับสนุนจากภาคีองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ข้อเสนอแนะ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีฐานทรัพยากรใกล้เคียง หรือประยุกต์ใช้กับชุมชนที่มีฐานทรัพยากรที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน 2) นำแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้กับการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ 3) ศึกษาการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอื่นๆ ทั้งที่เป็นทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรอื่นๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางให้ชุมชนต่างๆ ไปปรับใช้อย่างเหมาะสมต่อไป

ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 1) เพื่อศึกษาสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาความไม่ชัดเจนและเพียงพอโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่กฎหมายรับรองอันเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา 3) เพื่อศึกษากระบวนการและรูปแบบที่เหมาะสมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา 4) เพื่อเสนอกฎหมายต้นแบบในการรองรับสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา ผลการวิจัยพบว่าสิทธิของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงปรากฏอยู่ในหลักการรัฐธรรมนูญแต่การจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรสาเหตุเนื่องจากการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนและทรัพยากรพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 ยังไม่มีบัญญัติในเรื่องให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามาจัดการประมงแต่ปัจจุบันพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 มีการบัญญัติให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงแต่ภาครัฐโดยประมงจังหวัดสงขลามีเพียงโครงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงโดยรูปฟาร์มทะเล เมื่อประชาชนรวมกลุ่มในการจัดการประมงชายฝั่งในรูปแบบฟาร์มทะเลเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มนอกชุมชนซึ่งในชุมชนท่าเสาและชุมชนบ่อบาปได้มีข้อตกลงในชุมชนเรื่องของการจัดการประมงฟาร์มทะเลด้วยปัจจัยที่เกิดผลสำเร็จในการรวมกลุ่มเกิดจากประชาชนในชุมชนท่าเสาเห็นว่าทรัพยากรประมงควรเป็นของที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน การจัดการอย่างเป็นระบบและองค์กรภายนอก ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นประมงจังหวัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาวิทยาลัยในการเข้ามาเรียนรู้ในชุมชนจัดโครงการร่วมในการอนุรักษ์กับชุมชนทำให้เป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนอื่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามพบอุปสรรคของการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงนั้นทั้งสองชุมชนมีข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนในการจัดการประมงชายฝั่งของชุมชนซึ่งเป็นที่รับรู้ในชุมชนแต่ข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนเหล่านี้ยังไม่เป็นกฎหมายจึงไม่สามารถใช้บังคับได้จึงควรปรับปรุงกฎหมายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และขอบเขตของอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรให้ชัดเจนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเปิดต้นให้กติกาและข้อตกลงของประชาชนในรูปแบบของการส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมงให้ชัดเจนจึงจะส่งผลต่อชุมชนท่าเสาและชุมชนบ่อบาปดำเนินกิจกรรมการจัดการประมงโดยชุมชนที่แท้จริงได้ใช้ในรูปแบบข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อไป

บุญชู ฌ ป้อมเพชร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง สิทธิในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน : ศึกษาเปรียบเทียบต่างประเทศกับประเทศไทย เพื่อศึกษาแนวทางการรับรองสิทธิชุมชนในระบบกฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกรรับรองสิทธิชุมชนในระบบกฎหมายของประเทศไทยแล้วนำผลการศึกษามาจัดทำข้อเสนอในการปรับปรุงการรับรองสิทธิชุมชนในระบบกฎหมายของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในการรับรองสิทธิชุมชนในต่างประเทศได้มีได้มีการรับรองสิทธิชุมชนทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศรวมทั้งในคำพิพากษาของศาลซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการวางหลักกฎหมายรับรองสิทธิชุมชนบนหลักการของสิทธิชุมชนที่มาจากจารีตประเพณีสำหรับในประเทศไทยไม่ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จะได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนไว้แต่การบัญญัติกฎหมายลำดับรองเพื่อรับรองสิทธิเช่นพระราชบัญญัติป่าชุมชนยังไม่เกิดขึ้นรวมถึงคำพิพากษาของศาลที่ยังตัดสินตามกฎหมายลายลักษณ์อักษรและวินิจฉัยในปัญหาด้านเทคนิคต่างๆโดยไม่ได้วินิจฉัยถึงเนื้อหาของสิทธิชุมชนแต่อย่างใดทำให้เกิดปัญหาในการรับรองสิทธิชุมชนในประเทศไทยที่ไม่อาจพัฒนาไปได้ ดังนั้นการรับรองสิทธิชุมชนในประเทศไทยจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย ลำดับรองเพื่อขยายเนื้อหาและกบเขียนการรับรองสิทธิชุมชนรวมถึงการตัดสินคดีของศาลที่จะต้องเปิดกว้างยอมรับจารีตประเพณีของชุมชนโดยไม่ได้ยึดติดกับกฎหมายลายลักษณ์อักษรและปัญหาด้านเทคนิคซึ่งดำเนินการดังกล่าวจะมีส่วนช่วยสนับสนุนและเปิดพื้นที่ทางแนวคิดและการรับรองสิทธิชุมชนทางกฎหมายให้มีการพัฒนาต่อไป

ศาล เรื่องฤทธิ์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของผู้บริหารประจวบคีรีขันธ์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน ระยะที่ตั้งของโรงเรียนจากชายฝั่งทะเลและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน 56 คน ครูผู้สอน 224 คน รวม 280 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ผลการศึกษาตามรายพบว่า ด้านการวางแผนโครงการ และด้านการบำรุงรักษา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการศึกษาปัญหา ด้านการปฏิบัติ และด้านการประเมินผล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามประเภทโรงเรียน ระยะที่ตั้งของโรงเรียนจากชายฝั่งทะเล และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า โรงเรียนสังกัดเทศบาลในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีส่วนร่วมด้านการประเมินผลแตกต่างกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 สำหรับโรงเรียนที่มีระยะห่างจากชายฝั่งทะเล 1-3 กิโลเมตรมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล โดยรวมและรายด้านแตกต่างกับโรงเรียนที่มีที่ตั้งห่างจากชายฝั่งทะเล 4-5 กิโลเมตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สุวัฒน์ หม่นมัน (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาในเวศวิทยาชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของชาวบ้านในองค์ความรู้ทางด้านนิเวศวิทยา การเข้าถึงทรัพยากรระบบความสัมพันธ์ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลวิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการศึกษาจากแหล่งทุติยภูมิ การประชุมกลุ่ม สัมภาษณ์ภาคสนามการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมซึ่งแหล่งข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วยชาวประมงพื้นบ้านและผู้อาวุโสในชุมชน โดยเป็นการศึกษาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งการให้ข้อมูลและการเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย ผลการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาทางด้านนิเวศวิทยาและการเข้าถึงทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภายในชุมชนเองและจากภายนอกชุมชนโดยการรับรองปรับเปลี่ยน หรือ ดัดแปลง ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตำบลลิเล็ด เป็นชุมชนปากแม่น้ำ จึงมีการปะทะสังสรรค์ กับผู้คนภายนอกมาโดยตลอดทั้งการเข้ามาแสวงหาทรัพยากรของชุมชนใกล้เคียงและจากนครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี และการติดต่อค้าขายของพ่อค้าชาวจีนจึงเกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่สุด ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทางการรวมกลุ่ม เพื่อตั้งกฎกติกา ร่วมสอดส่องดูแล และร่วมประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิดจากการทำมุ้งที่ทำลายล้างและการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลคือ 1) กำหนดชนิดของเครื่องมือประมงพื้นบ้าน 2) อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับประโยชน์การใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน 3) กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ 4) มีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ 5) ควบคุมโดยกลไกตลาด 6) สนับสนุนกรมประมงพื้นบ้านให้มีความเข้มแข็ง

วิลาสินี กษิฐานุพงศ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชนกรณีศึกษาชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผลการศึกษาพบว่า 1. การศึกษาพัฒนาการและความเป็นมาของการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน ตำบลบ่อหินอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่า อดีตพื้นที่ตำบลบ่อหินเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมามีการสัมปทานเผ่าถ่านและการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายทำให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลง โดยปัจจุบันมีการฟื้นฟูพื้นที่ชายฝั่งด้วยการร่วมมือของชุมชน หน่วยงานรัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการฟื้นฟูทรัพยากรโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน 2. กระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชนพบว่ากระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 4 กระบวนการคือ 1) การวางแผนเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนและนโยบายการดำเนินงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดการกระบวนการ 3) การลงมือดำเนินการตามแผน 4) การประเมินเพื่อการติดตามแก้ปัญหา 3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชนจำแนกเป็นปัจจัยภายในชุมชนเช่น มีผู้นำที่จริงจังกับการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรเพื่อให้กิจกรรมนั้นยังขับเคลื่อนต่อไปได้ 4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน พบว่า องค์

ความรู้การเรียนผู้นำท้องถิ่นและความต่อเนื่องของนโยบาย การเมืองท้องถิ่นงบประมาณ เครื่องมือ ประมงที่ไม่มีกฎหมายควบคุม

ดวงพร จันทร์แก้ว (2550) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมือง นราธิวาสจังหวัดนราธิวาส เพื่อศึกษาและจัดทำฐานทรัพยากรชายฝั่งที่พบในอำเภอเมืองนราธิวาส เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งและทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่รู้ข้อมูลในท้องถิ่น เป็นอย่างดีทั้งในส่วนภาครัฐ ภาคเอกชน และคนอย่างฉับจำนวน 42 ราย และการสนทนากลุ่มย่อย ชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 187 ราย และเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมือง นราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า บริเวณคลองโคกเคียนมีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด และพบแหล่งหญ้า ทะเล 2 แห่งคือบริเวณคลองโคกเคียนและปากแม่น้ำบางนรา ส่วนการวางปะการังเทียม ในทะเลมีการจัดวางตั้งแต่ปี 2532 - 2547 รวมทั้งสิ้น 20 แห่งทั้งนี้คนในชุมชนประมงพื้นบ้านและใกล้เคียงเข้าไปจับสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนสำหรับการเข้าไปใช้ประโยชน์แหล่งหญ้าทะเลพบว่าชุมชนยังไม่ทราบ ประโยชน์และไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับญาติทะเลส่วนบริเวณพื้นที่วางปะการังเทียมพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านที่มีการใช้เครื่องมือประมงเบ็ดตกปลา ได้เข้าไปจับสัตว์น้ำสำหรับทัศนคติของ ชาวประมงพื้นบ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทุกว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการอนุรักษ์แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนทั้งนี้กิจกรรมการ มีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอย่างน้อยดังนั้นแนวทางในการ จัดการทรัพยากรชายฝั่งในเขตอำเภอเมืองนราธิวาสเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งการฟื้นฟู ทรัพยากรชายฝั่งการส่งเสริมอาชีพเสริมการผลักดันด้านกฎหมายและนโยบายการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งและการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน

ธนู แบนเนียร (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนบ้านย่าหมี ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เพื่อศึกษาบริบทชุมชน สภาพ พื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของสมาชิกชุมชนบ้านย่าหมี ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอ เกาะยาว จังหวัดพังงา เพื่อศึกษาสภาพ ทรัพยากรระบบนิเวศชายฝั่ง และการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านย่าหมี ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เพื่อศึกษา ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนบ้านย่าหมี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ มีความเกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านย่าหมี เป็นการปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติอันมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์จากบุคคลภายนอกที่เข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติใน รูปแบบต่างๆเช่น การสัมปทานไม้ป่าชายเลน โครงการพัฒนาชายฝั่งเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวของ ภาคเอกชน ด้วยแรงกระตุ้นจากภายนอกทำให้ชุมชนบ้านย่าหมี ต้องลุกขึ้นมาจัดการทรัพยากรของ ชุมชนเองโดยใช้สิทธิ์ชุมชนตามหลักรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นการจัดการแบบตั้งรับ สำหรับ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนควรจะเป็นไป ในลักษณะเชิงรุก เพื่อเตรียม ชุมชนให้เท่าทันกับกระแสการพัฒนายุคโลกาภิวัตน์

อภิศักดิ์ เพ็ญจันติก (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งชุมชนเกาะมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ชุมชนเกาะมะพร้าว เพื่อศึกษา ระดับของความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ในพื้นที่ชุมชนเกาะมะพร้าว เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ชุมชนเกาะมะพร้าว เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ผลการศึกษาพบว่า 1 ประชาชนที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นชายอายุระหว่าง 18 - 44 ปี อายุเฉลี่ย 41.35 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ยครอบครัวละ 5.09 คน ระยะเวลา ที่อยู่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 32.38 ปี ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยมีการติดต่อกับผู้นำทางศาสนาเพื่อปรึกษาหารือในเรื่อง การประกอบอาชีพ มากที่สุด ความถี่ในการ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด ประชาชน มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 2.88 ไร่และพื้นที่เช่าเฉลี่ย 7.80 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างรองลงมาคืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประมง ประชาชนมีรายได้เฉลี่ย 6517.11 บาทต่อเดือน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน ส่วนที่มีหนี้จะเป็นหนี้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ แหล่งสินเชื่อคือธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2 ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนระดับน้อยถึงน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่อายุระดับการศึกษาจำนวนสมาชิกในครอบครัว เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสาร อาชีพ พื้นที่ถือครอง รายได้สภาพการเป็นหนี้สิน และความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 4 ปัญหาในภาพรวมมีระดับน้อยและมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการให้ความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่และชุมชน

นฤตม ทิมประเสริฐ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ศึกษารูปแบบหรือวิธีการในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนในปัจจุบันที่มีลักษณะความทับซ้อนเชิงสถาบัน ศึกษาวิวัฒนาการต่อสู้ของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลาต่อการลักลอบทำประมงของเรือประมงพาณิชย์ ในเขต 3,000 เมตร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม วิธีการศึกษาใช้วิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารใช้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมไม่มีส่วนร่วมและใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการศึกษาพบว่าการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยรัฐในปัจจุบันมีลักษณะความซับซ้อนจึงสถาบันเป็นปัญหาสำคัญในขณะที่ยังชาวประมงพื้นบ้านอ่าวท่าศาลาตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบและวิธีการในการจัดการทรัพยากรโดยการกำหนดกฎหรือกติการ่วมกันผ่านระบบสิทธิโดยแบ่งได้เป็น 1) สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร 2) สิทธิในการใช้ประโยชน์ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 2.1 สิทธิการ

ใช้ประโยชน์แบบชั่วคราว 2.2 สิทธิการใช้ประโยชน์แบบถาวร 3) สิทธิของผู้มาก่อน 4) สิทธิในการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ 5) สิทธิในการนำทรัพยากรขึ้นมาใช้และ 6) สิทธิที่จะใช้ทรัพยากรโดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือละเมิดสิทธิผู้อื่น วิวัฒนาการการต่อสู้ของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวท่าศาลาต่อการลักลอบทำประมง ของเรือประมงพาณิชย์ในเขต 3000 เมตรจากชายฝั่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ช่วงคือช่วงที่ 1 เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 2490 - พ.ศ. 2534 เป็นช่วงของการก่อตัวของปัญหาผ่านนโยบายการพัฒนาประมงของรัฐโดยหลังจาก พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาชาวประมงพื้นบ้านก็เริ่มประสบกับปัญหาการลักลอบทำประมงของเรืออวนรุนและอวนลาก ชาวประมงแก้ปัญหาตนเองโดยใช้การเจรจา ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2535 - 2545 ปี 2535 เป็นปีแรกที่เรือคราดหอยลักลอบเข้ามาคราดหอยโดยชาวประมงแก้ปัญหาโดยการแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่ชาวประมงพื้นบ้านและประมงอวนรุนรากร่วมมือกันเนื่องจากได้ผลกระทบจากเรือ คราดหอยโดยตรง โดยใช้วิธีชุมนุมประท้วงด้วยการติดตามและนำเรือขึ้นมาปิดถนน และในช่วงที่ 3 พ.ศ. 2546 ถึง ปัจจุบัน ชาวบ้านมีความเข้มแข็งมากขึ้นโดยก่อตั้งเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้านก่อนจะรวมกันเป็นเครือข่ายประมงพื้นบ้านอ่าวท่าศาลา และมีการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้นโดยมี 4 ขั้นตอนดังนี้ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผนขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการดำเนินการขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์และขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดทำข้อบัญญัตินี้คือ 1) ดำเนินการถูกต้องตามหลักการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น 2) ภาครัฐมีกฎหมายและนโยบายสนับสนุนในเรื่องสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วม 3) จิตสำนึกและประโยชน์ร่วมกัน 4) หน่วยงานต่างๆสนับสนุน 5) ผู้นำเข้มแข็ง 6) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 7) สื่อมวลชนและ 8) องค์กรพัฒนาเอกชน

ศทวูธ หนูนุ่น (2556) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายชาวประมงในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลกรณีศึกษา : ชาวบ้านหาดไข่เต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของเครือข่ายชาวประมงในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเล ชาวบ้านหาดไข่เต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง 2. เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเล ชาวบ้านหาดไข่เต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง 3. เพื่อเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลให้แก่ชาวบ้านหาดไข่เต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง 4. เพื่อเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลให้แก่ชาวบ้านหาดไข่เต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้านและชาวประมง จำนวน 51 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาของเครือข่ายชาวประมงในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเล พบว่าปริมาณที่จับได้มีปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง เสี่ยงต่อการทำให้สัตว์น้ำเกิดการสูญพันธุ์ สาเหตุที่ทำให้สัตว์น้ำลดลงเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม การทิ้งขยะมูลฝอยลงในทะเล การใช้เครื่องมือจำพวกอวนลาก อวนรุน ที่มีตาถี่มากเกินไป ทำให้ จับสัตว์น้ำได้ทุกขนาดไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ การกระทำลักษณะนี้เป็นการ ทำประมงแบบทำลายล้าง 2) บทบาทของเครือข่ายในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลของชาวบ้านหาดไข่เต่า โดยการเข้ามามีบทบาทของเครือข่ายในการอนุรักษ์ จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลไม่สูญพันธุ์ ช่วยกันดูแลปราบปรามไม่ให้ใครเข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำและการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพบปะหารือกันเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เป็นเหตุให้สัตว์น้ำทะเลลดลงและเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและในบางอย่างชาวบ้านก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้โดยต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแลและ



ร่วมกัน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้จัดหาถังปลาปล่อยในเขตอนุรักษ์เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ ทำให้ท้องทะเลมีสัตว์น้ำจำนวนมากขึ้น 3) นำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลให้แก่ชาวบ้านหาดไข่เต่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องเป็นหน้าที่ของประชากรทุกคนในการร่วมมือการปฏิบัติ เลือกใช้วิธีการอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรแต่ละประเภทความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของทรัพยากร ทั้งนี้การอนุรักษ์ จึงเป็นแนวทางการแก้ไขทรัพยากรธรรมชาติให้ เป็นไปตามหลักวิชาการเพื่อให้มีใช้ต่อไปในอนาคต โดยการจัดการรูปแบบการอนุรักษ์ให้มีการอธิบายหรือ เข้ามาให้ข้อมูล กับนักพัฒนาชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในงานพัฒนาชุมชนจะต้องทราบถึงรูปแบบการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อที่จะนำมาจัดการพัฒนาเครือข่ายชาวประมงให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น ต่อชุมชนโดยการนำเอาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์เข้ามาผสมผสานให้เข้ากัน

Nuttapol Sothiratviroj (2009) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนประมงน้ำจืด : กรณีศึกษาชุมชนหาดปานา อำเภอสวีบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็น งานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกที่ทำให้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมี ส่วนร่วมประสบความสำเร็จ ผลการศึกษาพบว่า กลไกต่างๆ ที่ทำให้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของ หาดปานาประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีนั้นซึ่งประกอบไปด้วย กลไกภายในและภายนอกชุมชน ซึ่ง เป็กลไกที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก กลไกภายในชุมชนคือ 1) การควบคุมทางสังคมโดยการบังคับใช้ กฎกติกาชุมชนหรือมารยาท ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ที่สมาชิกของชุมชนยอมรับและ ปฏิบัติตามร่วมกัน ดังนั้นนอกจากจะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านกำหนดขึ้นมาจากความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนเอง 2) มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และ 3) การสร้างองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีกันและความ ตั้งใจจริงของชาวบ้าน ส่วนกลไกภายนอกคือ 1) ความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องในชุมชน โดยมีความเข้าใจหลักการของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำแบบมีส่วนร่วมในทุก ภาคส่วน และลักษณะของชุมชน กลไกต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้ เกิดความร่วมมือในชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) แรงกดดันภายนอกจากการลงโทษผู้ ละเมิดกฎและการบังคับให้ย้ายออกนอกพื้นที่ในอดีต ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านทำ ตามกฎ และให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นอย่างดี เนื่องจากเกิดความกลัวหากไม่ ทำตามจะส่งผลในทางลบต่อการทำมาหากินของตนเอง

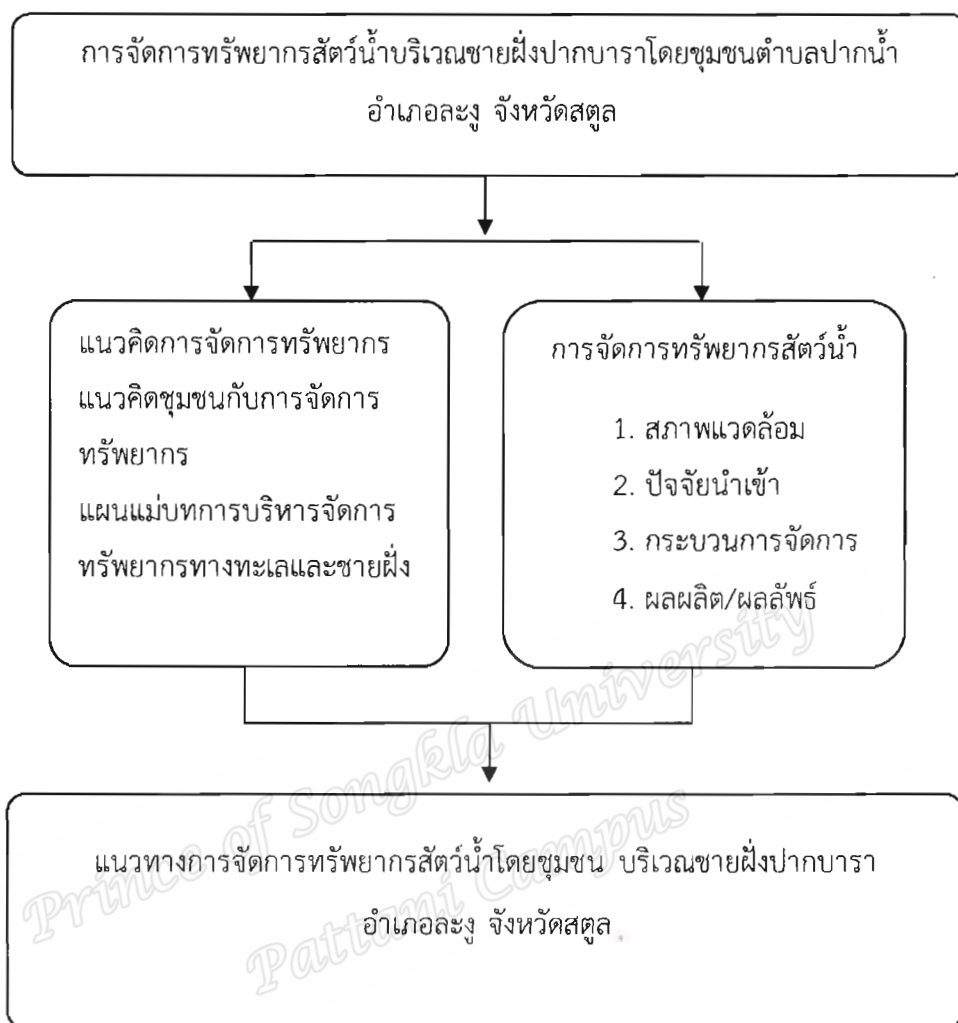
จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งโดย ชุมชน สิ่งซึ่งส่งผลต่อการจัดการโดยส่วนใหญ่มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจก่อให้เกิดการ จัดการทรัพยากรโดยชุมชน โดยการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ให้ยั่งยืน และการ จัดการดังกล่าวก็ควรมีการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับ องค์กรชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมสานภูมิปัญญา พัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรและดำรงชีวิต รวมทั้งสนับสนุนจากภาคี องค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นการจัดการโดยมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนทางการรวมกลุ่ม เพื่อตั้งกฎกติกา ร่วมสอดส่องดูแล และร่วมประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก การใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิด

จากการทำมุมที่ทำลายล้างและการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

#### 8. กรอบแนวความคิด

ในการศึกษาถึงข้อมูลการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล เพื่อนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต/ผลลัพธ์ ซึ่งในส่วนของปัจจัยนำเข้าผู้วิจัยได้นำแนวคิด การบริหาร 4M ของ ธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14-15) ประกอบไปด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) และกาจัดการ (Management) มาศึกษาและใช้ในการวิเคราะห์ถึงกระบวนการ บริหารจัดการโดยจากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล และกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชน มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อหา ข้อเสนอแนะแนวทางต่อไป

ในส่วนของแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกก่อน แล้วนำมาทำการสนทนากลุ่มจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ รวมถึง การศึกษาภาคสนามจากการสังเกต และนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะในการ กำหนดเป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ เพื่อประกอบการวางแผนนโยบาย ในการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชนได้อย่างเหมาะสม ดังภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา  
อำเภอละงู จังหวัดสตูล